

Receptarea hotărârilor de la Balamand în cadrul Bisericilor Greco-Catolice din România și Ucraina

Pregătirea Documentului de la Balamand

Una dintre problemele cele mai dificile în relația dintre Bisericile Ortodoxă și Catolică, încă dinainte de începerea dialogului oficial, a fost uniaticismul. Pentru Biserica Ortodoxă el a fost și este o formă catolică de prozelitism față de credincioșii ortodocși. Inițial, el implica acceptarea primatului papal, crezul cu adaosul filioque, credința în existența purgatorului și folosirea azimei în săvârșirea Euharistiei. Ulterior, influența catolică s-a resimțit în toate aspectele vieții bisericești. Comunitățile rezultate din unirea cu Biserica Romei, cunoscute ca Biserici Greco-Catolice, au constituit o barieră și nu o punte între Ortodoxie și Catolicism. Existența lor a adâncit ruptura dintre cele două Biserici, care au refuzat o lungă perioadă de timp orice dialog.

Dialogul teologic oficial dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică a început în anul 1980. Comisia mixtă de dialog ortodoxo-catolică a avut până acum opt reuniuni: Pathmos (Grecia 1980), München (Germania 1982), Creta (Grecia 1984), Bari (Italia 1986 și 1987), Valamo (Finlanda 1988), Freising (Germania 1990), Balamand (Liban 1993) și Emmitsburg, Baltimore, (SUA 2000).

La Adunarea generală de la Bari, Italia, nu a participat Patriarhia Ierusalimului, în semn de protest față de acțiunile prozelitiste ale catolicilor orientali, greco-catolici. În consecință, Comisia mixtă a hotărât ca problema uniaticismului să fie la o Adunare generală organizată special cu această temă¹. La Adunarea generală desfășurată la mănăstirea Noul Valamo, Finlanda, 19-27 iunie 1988, întrucât a apărut mereu problema prozelitismului și uniaticismului la toate Adunările Comisiei mixte, s-a hotărât înființarea unei Subcomisii speciale. Această subcomisie, formată din 12 membri, specialiști în domeniu, avea misiunea de a discuta exclusiv această problemă și de a elabora un document cu referiri istorice, eclesiologice și practice. Prima întrunire a acestei Subcomisii a avut loc chiar la Noul Valamo, stabilind modul de lucru. Partea ortodoxă era mandatată de a treia Conferință Panortodoxă

Preconciliară (Chambésy, 1986) de a întrerupe dialogul dacă această problemă nu va fi lămurită la nivelul Comisiei Mixte de dialog². A doua întâlnire a Subcomisiei mixte privind uniaticismul s-a desfășurat la Viena, între 26-31 ianuarie 1990, în contextul tensionat generat de reînființarea Bisericilor Greco-Catolice în țările din Europa de Est (Ucraina, România, Polonia și Cehoslovacia). Aici s-a redactat un document final intitulat *„Raport al Subcomisiei pentru studiul problemelor privind Bisericile de rit bizantin unite cu Roma și problemele uniaticismului și prozelitismului”*. Acest document a fost supus Comisiei mixte spre analiză și aprobare³. Totodată a fost dat publicității un Comunicat comun, în care au fost exprimate concluziile la care s-a ajuns: *„subcomisia și-a exprimat acordul unanim asupra faptului că uniția (sau integrarea unei comunități de către o alta) nu mai poate fi considerată ca un model pentru unirea celor două Biserici, întrucât eclesiologia în cadrul căreia ea s-a dezvoltat nu a fost inspirată de tradiția comună a Bisericii nedivizate”*⁴. Subcomisia a condamnat *„folosirea veșmintelor și a riturilor liturgice care aparțin moștenirii tradiționale a uneia sau alteia din cele două Biserici, din partea comunităților sau membrilor clerului celeilalte Biserici”* cu scopul de a nu-i deruta pe credincioși și a-i face să nu observe trecerea de la o Biserică la alta. Au fost respinse și condamnate actele de violență care au apărut între credincioșii greco-catolici și ortodocși odată cu reînființarea Bisericilor Unite din Răsăritul Europei: *„folosirea violenței în revendicarea cererilor este contrară învățăturii creștine și trebuie condamnată hotărât”*⁵.

Comunicatul oferă și o soluție pentru rezolvarea controversatei probleme a Bisericii Greco-Catolice: *„înțelegând rațiunile poziției membrilor romano-catolici potrivit căreia nu trebuie căutată, pur și simplu, fuzionarea Bisericilor, care au deja o istorie îndelungată, cu cealaltă Biserică (din care s-au desprins), chiar dacă originea lor este acceptată astăzi în mod critic, membrii au considerat totuși necesar să reamintească decizia Conferinței*

Panortodoxe de la Rodos (1961) care spune că <desființarea uniției și încorporarea membrilor Bisericilor unite fie în Biserica Romano-Catolică latină, fie în Biserica Ortodoxă, ca urmare a unei alegeri libere, trebuie să constituie soluția problemei>”⁶. Uniatismul și-a pierdut rațiunea de a exista, aflându-se într-un moment de criză profundă, din care nu poate ieși decât fie prin acceptarea în întregime a catolicismului, fie prin revenirea la Biserica din care s-au desprins. Decizia aparține însă exclusiv credincioșilor, fără nici o intervenție externă. Aceste afirmații, cuprinse în Comunicatul comun, nu au avut caracterul unui angajament oficial.

La a șasea Adunare generală a Comisiei mixte de dialog (Freising, Germania, 6-15 iunie 1990), tensiunile generate de reînființarea și reorganizarea Bisericilor Greco-Catolice au generat protestul Bisericilor Antiohiei, Ierusalimului, Serbiei, Bulgariei, Poloniei și Cehoslovaciei. Aceste Biserici au refuzat să-și trimită reprezentanții la Freising, motivând cu agresivitatea limbajului și a violenței fizice cărora trebuie să le facă față din partea Bisericilor Catolice de rit oriental⁷. Comisia întrunită la Freising avea stabilită ca temă de lucru documentul redactat la Moscova în februarie 1990 (*Consecințele eclesiologice și canonice ale naturii sacramentale a Bisericii. Sinodalitate și autoritate în Biserică*). Dar delegația ortodoxă a solicitat, și a obținut, amânarea temei programate și discutarea, în regim de urgență, a problemei uniatismului, problemă care a pus sub semnul întrebării continuarea dialogului teologic. Discuțiile, care au avut la bază textul întocmit la Viena, s-au desfășurat cu dificultate timp de o săptămână, riscând să fie un eșec. În ultima zi s-a redactat un text pregătit ad-hoc, numit Declarație și nu Document din cauza condițiilor în care a fost realizat. La punctul 6 b este condamnat uniatismul ca metodă de refacere a unității Bisericii: „*noi respingem <uniatismul> ca metodă de căutare a unității, pentru că se opune tradiției comune a Bisericii noastre*”⁸. Totodată a fost recunoscut faptul că uniatismul nu și-a atins scopul – refacerea unității – ci a provocat noi disensiuni.

Adunarea de la Freising a condamnat eclesiologia exclusivistă care a generat fenomenul uniat. Această eclesiologie a fost depășită de Biserica Romano-Catolică o dată cu Conciliul II Vatican, iar acum recunoaște că Biserica

Ortodoxă este Biserica Soră care are mijloacele de a oferi credincioșilor ei mântuirea. În aceste condiții, Bisericile Unite riscă să devină niște instituții anacronice, bazate pe o eclesiologie anacronică.

Documentul de la Balamand

La Adunarea generală de la Freising nu s-a ajuns la elaborarea unui document oficial, profund, cu o analiză temeinică a uniatismului, ci doar a unei Declarații de principiu. Problema Bisericilor Unite a rămas ca temă pentru următoarea Adunare generală a Comisiei mixte de dialog. Deoarece hotărârile luate până acum nu au fost respectate nici de Bisericile Greco-Catolice și nici de Biserica Romano-Catolică, Bisericile Ortodoxe au pus la îndoială sinceritatea dialogului și au luat în calcul chiar posibilitatea de a-l întrerupe. De aceea, Comisia ortodoxă de dialog s-a întrunit la Constantinopol între 10-14 decembrie 1990 și a decis continuarea dialogului în speranța găsirii unei soluții.

A șaptea Adunare generală a Comisiei mixte de dialog ortodox-catolic a avut loc la Universitatea și mănăstirea din Balamand (Liban), între 17-24 iunie 1993, la invitația patriarhului Ignatie IV Hazim al Antiohiei. Ea a avut loc cu un an mai târziu decât a fost programată, din cauza tensiunilor dintre uniți și ortodocși. Din nou, Comisia ortodoxă s-a întâlnit la Rodos, înainte de a merge la Balamand, pentru a decide dacă va continua dialogul sau nu. Hotărârea luată a fost favorabilă continuării discuțiilor în ciuda tuturor neajunsurilor. Au refuzat să participe Bisericile Ierusalimului, Georgiei, Serbiei, Bulgariei, Cehiei și Slovaciei⁹.

Pentru prima dată, din Comisia Catolică a făcut parte și un reprezentant al Bisericii Greco-Catolice din România, preotul profesor Liviu Pandrea de la Cluj-Napoca¹⁰. Această prezență este foarte importantă, întrucât la Balamand s-a discutat problema uniatismului, acută în România.

Lucrările celei de a șaptea Adunări generale s-au finalizat cu un document oficial foarte important. El a fost pregătit în cadrul Subcomisiilor (Viena, Roma, Roma) și la Comitetul de coordonare din 10-15 iunie 1991 – Ariccia (Italia). Proiectul s-a intitulat „*Uniatismul, metodă de unire din trecut și căutarea actuală a deplinei comuniuni*”¹¹.

Documentul de la Balamand are 35 de puncte, fiind împărțit în trei părți: Introducere

(pct. 1-5), Principii eclesiologice (pct. 6-18), și Reguli practice (pct. 19-35).

Chiar din titlu se desprinde ideea principală că uniaticismul nu mai poate constitui metodă și model de unire a celor două Biserici, așa cum a declarat și Comisia de la Freising și Comitetul de coordonare de la Ariccia (pct. 2, 4, 12).

Bisericile Orientale Catolice au dreptul de a exista, ca parte a comuniunii catolice, și de a activa pentru nevoile credincioșilor lor (pct. 3). Încercările de refacere a unității Bisericii creștine prin uniaticism nu au dat rezultatele dorite, dimpotrivă, au accentuat opoziția dintre Apus și Răsărit (pct. 7). Bisericile Orientale Catolice au fost rupte din sânul Bisericilor Ortodoxe, sub presiunea unor factori politici, sociali, economici, devenind în cele din urmă sursă de conflicte și suferințe. (pct. 8, 11). Aceste uniri nu au dus la unitatea Bisericii, ci au înveninat și mai mult relațiile bilaterale. Ele nu au împlinit porunca Mântuitorului „ca toți să fie una”, ci au fost eșecuri (pct. 9). Unirile cu Roma sunt urmarea prozelitismului catolic, generat de o eclesiologie exclusivistă. Această eclesiologie a fost depășită la Conciliul II Vatican, unde s-a recunoscut că Biserica Ortodoxă este Biserică Soră, adică are mijloacele necesare mântuirii (pct. 10). Documentul de la Balamand nu trece cu vederea nici suferințele Bisericilor foste Greco-Catolice scoase în afara legii și obligate să revină în cadrul Bisericii Ortodoxe (pct. 11). Unitatea Bisericii nu se poate face nici prin absorbție, nici prin fuziune, ci prin dialog și rugăciune, în dragoste și adevăr (pct. 14).

Bisericile Catolice Orientale sunt obligate, în virtutea comuniunii depline cu Sfântul Scaun, să-și însușească principiile afirmate de Conciliul Vatican II și puse în practică de papi. Trebuie, deci, să se implice în dialogul teologic cu toate consecințele lui practice. (pct. 16). În felul acesta, ele trebuie să se raporteze la Biserica Ortodoxă ca la o Biserică soră, fiind exclusă orice formă de prozelitism sau atitudine care ar putea fi considerată lipsită de respect (pct. 18).

Ultima parte a Documentului de la Balamand conține o serie de reguli practice care, puse în aplicare, să detensioneze relațiile dintre ortodocși și catolicii orientali și să asigure succesul dialogului. Aceste reguli nu vor putea rezolva problemele dacă nu vor fi însoțite de voința de iertare, de refacere a comuniunii plenare existentă în viața Bisericii

primare (pct. 20). „Articolul 20 face un apel de inimă la Bisericile în dialog, să renunțe la acuzații și culpabilizări reciproce, cerând instalarea între ele a unui climat de iertare”¹².

„Primul demers care trebuie pus în practică este acela de a sfârși cu tot ceea ce poate întreține discordia, disprețul și ura dintre Biserici” (pct. 21). Mai mult, „acțiunea pastorală a Bisericii Catolice, atât latină cât și orientală, nu mai urmărește să obțină treceri de credincioși de la o Biserică la alta, adică nu mai vizează să facă prozelitism printre ortodocși. Această acțiune pastorală vizează să răspundă nevoilor spirituale ale propriilor lor credincioși și nu are nici un fel de voință de expansiune în detrimentul Bisericii Ortodoxe” (pct. 22). Pentru a câștiga încrederea reciprocă, Bisericile sunt datoare să se informeze reciproc asupra propriilor proiecte pastorale. „Toți credincioșii care sunt acum ortodocși, chiar dacă părinții și strămoșii lor au fost uniți cu Roma, dar ei vor să rămână ortodocși, să fie lăsați în pace în ortodoxia lor... Bisericile Catolice Orientale, unite cu Roma, se pot ocupa numai de credincioșii care sunt și declară că vor să rămână uniți cu Roma”¹³. Totodată sunt condamnabile trecerile de la o Biserică la alta din cauze disciplinare, iar Bisericile ar trebui să colaboreze între ele și să descurajeze astfel de practici.

Suferințele și persecuțiile, indiferent de cauzele lor, nu pot fi motiv de mândrie și triumfalism, cu atât mai puțin ele nu pot fi argumente pentru a acuza sau denigra cealaltă Biserică (pct. 23). Fiecare Biserică a avut de suferit de pe urma regimurilor totalitare atee, așa încât trebuie să se renunțe la denigrarea unora de către alții.

Episcopii și toți responsabilii trebuie să asigure respectarea libertății religioase a credincioșilor. Sunt condamnabile atragerile de credincioși de la o Biserică la alta cu promisiuni financiare, de școlarizare sau alte avantaje materiale care le lipsesc. Ajutoarele sociale trebuie organizate de comun acord de către Biserici (pct. 24).

Problemele care apar între diferite comunități trebuie rezolvate pe plan local, de către comisii mixte. În cazul în care nu se ajunge la un acord, se va face apel la instanțele superioare în Comisii mixte (pct. 26). „Trebuie combătută absolut orice violență și orice fel de presiune pentru ca să fie respectată libertatea de conștiință. Este de datoria conducătorilor comunităților de a-și

ajuta credincioșii să-și adâncească loialitatea către propria lor Biserică și a tradiției acesteia", dar au și sarcina de a-i învăța să evite orice violență, orice gest care i-ar putea ofensa pe ceilalți creștini (pct. 27). La punctul 31, amintind de îndemnul Sfântului Apostol Pavel, Comisia recomandă evitarea intervenției autorităților civile în soluționarea revendicărilor patrimoniale. Mai mult, aceste revendicări trebuie să țină seama de actuala configurație confesională, și nu de situații din trecut. *„Credința în realitatea sacramentală implică datoria de a se respecta toate slujbele liturgice ale celeilalte Biserici. Folosirea violenței pentru a pune stăpânire pe locașurile de cult contrazice această convingere ... Etica evanghelică cere ca cei în cauză să se abțină de la declarații sau de la manifestări susceptibile de a întreține o stare conflictuală și de a pune în pericol dialogul”* (pct. 28).

Pentru a asigura succesul dialogului teologic, se impune *„o prezentare onestă și globală a istoriei, tinzând spre o istorie concordantă și chiar comună a celor două Biserici”*. Vor fi risipite astfel prejudecățile și istoria nu va mai fi folosită în mod polemic (pct. 30).

„Comisia mixtă internațională pentru dialogul teologic dintre Biserica Catolică și Biserica Ortodoxă, în reuniune plenară la Balamand, recomandă cu putere ca aceste Reguli practice, expuse mai sus, să fie puse în lucrare de către Bisericile noastre, inclusiv de către Bisericile catolice orientale, chemate să ia parte la acest dialog, care va trebui continuat în atmosfera senină, necesară progresului său, către restabilirea deplinei comuniuni” (pct. 34). De respectarea acestor reguli a fost condiționat succesul ulterior al dialogului, dialog întrerupt la un moment dat de acțiunile Bisericii Catolice Orientale.

În final, Comisia își exprimă speranța că au fost depășite acele impedimente care au determinat absența unor Biserici de la Balamand și că ele vor reveni la masa dialogului (pct. 35).

Receptarea Documentului de la Balamand în cadrul Bisericilor Greco-Catolice din România și Ucraina

Orice hotărâre sau document care privesc viața Bisericii capătă autoritate atunci când întreaga comunitate a credincioșilor l-a validat. Același proces trebuie să-l parcurgă și

Documentul de la Balamand. În Comunicatul dat publicității după încheierea Adunării generale de la Balamand se spune: *„Comisia Mixtă internațională de dialog teologic înaintează documentul aprobat la Balamand către autoritățile Bisericilor Catolice și Ortodoxe spre aprobare și aplicare”*¹⁴.

Atitudinile față de Documentul de la Balamand au fost diferite. Unii l-au considerat de o importanță istorică deosebită, alții l-au respins în întregime. A fost cel mai controversat document rezultat din dialogul teologic bilateral. Nici Biserica Ortodoxă și nici cea Catolică nu au avut o poziție unitară față de acest document¹⁵.

Papa Ioan Paul al II-lea și-a exprimat poziția față de Documentul de la Balamand cu ocazia vizitei la Vatican a unei delegații a Patriarhiei Ecumenice, cu ocazia sărbătorii Sfinților Apostoli Petru și Pavel. A VII-a Adunare generală a Comisiei mixte de dialog teologic este un motiv de a da slavă lui Dumnezeu. Dialogul dragostei trebuie să continue să se dezvolte și să se aprofundeze pentru a însoți dialogul teologic și să permită progresul lui. Toate Bisericile Ortodoxe locale și toate Bisericile Catolice locale, latine și orientale, care trăiesc în aceiași regiune trebuie să se angajeze în dialogul dragostei și să dezvolte relații de colaborare în domeniul activității lor pastorale. Succesul dialogului presupune schimbarea unor mentalități, un proces de reînnoire, care va întâmpina multe greutăți. Pentru a depăși aceste greutăți, Papa Ioan Paul al II-lea le-a cerut credincioșilor săi să-l roage pe Dumnezeu să le dea puterea de a pune în practică hotărârile luate¹⁶. Șeful Bisericii Catolice și-a exprimat din nou acordul față de Documentul de la Balamand, un an mai târziu, cu ocazia aceleiași sărbători, în fața unei delegații a Patriarhiei Ecumenice condusă de Mitropolitul Atanasie de Heliopolis. Papa Ioan Paul II și-a exprimat dorința ca, în cel mai scurt timp, Comisia să reia dialogul în spirit de încredere¹⁷. Așadar, Papa și-a manifestat convingerea că Documentul de la Balamand constituie un pas înainte pe calea dialogului și i-a îndemnat pe toți catolicii din lume să facă eforturi pentru ca prevederile documentului să aducă roade.

Dar cuvintele de felicitare și îmbărbătare adresate Bisericilor Unite cu ocazia sărbătoririi a 400 de ani de la Unirea de la Brest, sau 300 de ani de la unirea din Transilvania, precum și ridicarea la rang de

diocese a patru administrații apostolice de pe teritoriul Federației Ruse au produs nemulțumiri în cadrul Bisericilor Ortodoxe¹⁸, fiind privite ca o abatere de la principiile Documentului de la Balamand și expresia duplicității Vaticanului.

Însă un alt reprezentant al Vaticanului, cardinalul Edward Idris Cassidy, în broșura *„Câteva considerații asupra Documentului de la Balamand”*¹⁹, face câteva comentarii menite să liniștească Bisericile Catolice orientale, care s-au simțit trădate și chiar amenințate în existența lor. În primul rând, autorul a subliniat că, potrivit Documentului de la Balamand, aceste Biserici au dreptul la existență pentru a răspunde nevoilor spirituale ale credincioșilor ei. Așadar, ele nu trebuie să se simtă amenințate în nici un fel. Apoi, pornind de la principiul libertății de conștiință, credincioșii foști greco-catolici, precum și cei care provin din familii foste greco-catolice, au dreptul de a reveni la Bisericile Catolice Orientale de astăzi. Mai mult chiar, aceste Biserici sunt îndreptățite să facă apeluri către foștii lor credincioși pentru a reveni în sânul lor, sau să rămână în cadrul Bisericii Ortodoxe²⁰. Aceste idei i-au surprins pe teologii ortodocși. *„Astfel de interpretări sunt exagerate, fără nici o acoperire în document, pentru că dau naștere la o formă voalată de prozelitism. Atunci și Biserica Ortodoxă are dreptul să adreseze, la rândul ei, o chemare către credincioși de a rămâne în Biserica strămoșilor lor. Nu se va ajunge, oare, la o concurență între „chemări” și, astfel, la noi tensiuni?”*²¹.

Cardinalul Edward Idris Cassidy consideră că Bisericile pot apela la justiție pentru rezolvarea problemelor dintre ele, deși Comisia mixtă de dialog a insistat ca singura modalitate de aplanare a conflictelor să fie dialogul²². În felul acesta, Cardinalul a denaturat prevederile Documentului de la Balamand, încurajând Bisericile Catolice Orientale în acțiunile lor de recâștigare atât a locașurilor de cult, cât și a credincioșilor, și alimentând ideea că s-a respins doar uniaticismul, nu și roadele lui. Așa se explică nepunerea în practică a regulilor practice stabilite de comun acord pentru depășirea crizei dialogului.

Poziția Bisericii Greco-Catolice din Ucraina față de Documentul de la Balamand a fost exprimată de cardinalul Myroslav Lubacevsky într-o scrisoare trimisă cardinalului Edward

Idris Cassidy²³. Autorul a făcut o evaluare a relațiilor greco-catolico-ortodoxe, de la începuturi până în prezent. Au fost avute în vedere atât aspecte de natură eclesiologică, cât și cele privind regulile practice.

Cardinalul Lubacevsky a pus problema identității eclesiologice a Bisericii Greco-Catolice în raport cu Biserica Romano-Catolică și cu cea Ortodoxă. Potrivit Documentului de la Balamand, aceste Biserici au identitate eclesiologică doar ca părți ale comuniunii catolice, nu ca Biserici aparte. La întrebarea mitropolitului Antonie Pământădeală, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române, câte Biserici se află în dialog, s-a răspuns clar: două, Ortodoxă și Catolică²⁴. În viziunea cardinalului unit ucrainean, Biserica Greco-Catolică trebuie socotită Biserică Soră atât în raport cu Biserica Ortodoxă cât și cu cea Catolică. Primul raport se bazează pe decretul asupra ecumenismului, *„Unitatis redintegratio”*, în timp ce legătura cu Vaticanul se sprijină pe raționamentul că relația de Biserici Surori nu se anulează între Bisericile ce au ajuns la comuniune deplină²⁵.

Nemulțumirile ierarhului unit ucrainean s-au îndreptat pe de o parte către Bisericile Ortodoxe iar altele au fost îndreptate către Vatican. Autorul înțelege dificultatea în care se află Biserica sa, desprinsă din comuniunea ortodoxă, unită cu Roma, dar refuzând contopirea în marea masă a lumii catolice. Pretenția ei de a se considera o cale de mijloc între cele două Biserici îi este refuzată și dintr-o parte și din cealaltă. Bisericile Catolice orientale sunt supuse, acum, prin intermediul noului Cod Canonic oriental, unui proces de latinizare, riscând să-și piardă specificul și în final identitatea. Acest pericol a mai fost semnalat anterior și de alți reprezentanți ai Bisericilor Greco-Catolice, nemulțumiți de raporturile pe care le aveau cu Scaunul Romei²⁶.

Documentul de la Balamand a condamnat uniaticismul ca metodă și model de unitate între Biserici. Cardinalul a făcut, însă, o diferență între *„metodă”* și *„model”*. Dacă metoda este un rezultat al istoriei și nu mai poate fi schimbată, modelul trebuie făcut în așa fel încât să fie acceptat de către toți. În acest sens este necesar un efort din partea Bisericilor Greco-Catolice de a-și găsi identitatea, dar și din partea Romei, care va trebui să-și schimbe relațiile ei canonice cu aceste Biserici, încât ele să devină acceptabile din punct de vedere eclesiologic și pentru ortodocși. *„Citind printre rânduri, putem*

presupune că noul Cod canonic al Bisericilor orientale catolice este modelul pe care Balamandul l-a găsit inacceptabil"²⁷.

Cardinalul Lubacevsky le reproșează ortodocșilor lipsa de recunoaștere a rolului pe care Biserica Ortodoxă l-a avut în desființarea Bisericii Unite din Ucraina, precum și neînțelegerile în care sunt implicați ortodocși și catolici orientali cu privire la anumite locașuri de cult²⁸.

Scrisoarea cardinalului ucrainean arată dorința sinceră a autorului de a se depăși obstacolele dintre cele două Biserici în dialog și de refacere a comuniunii depline dintre ele. *„Ca Întâistătător spiritual al Bisericii Greco-Catolice ucrainene, mă angajez personal – și cer același lucru și fraților mei episcopi, clerului și credincioșilor – să trecem la aplicarea regulilor practice ale Documentului de la Balamand, în măsura maximă în care suntem în stare”*²⁹.

În consecință, prin scrisoarea pastorală din data de 25 martie 1994, șeful Bisericii Greco-Catolice din Ucraina îi îndemna pe clerici și credincioși la un angajament ecumenic, respectând și aplicând regulile practice ale Documentului de la Balamand. Fiecare membru al Bisericii poate contribui la punerea în practică a hotărârilor luate la Balamand, în vederea refacerii unității bisericești. Suferințele și martiriul nu pot fi un argument pentru disprețuirea celorlalți creștini, recunoscând, fără rezerve, tainele Bisericii Ortodoxe³⁰.

Actualul Șef al Bisericii Greco-Catolice, cardinalul Lubomyr Husar, și-a exprimat dezaprobarea față de metoda uniatismlui. Unitatea Bisericii nu se poate realiza astfel. Biserica Unită din Ucraina este rodul situației politice din Polonia de la acea dată și al Sinodului de la Trident. Actuala conducere a Bisericii Unite nu ar fi ales această cale de regăsire a unității bisericești. Dar acesta este produsul istoriei pentru care cei de astăzi nu sunt responsabili. Bisericile Unite există, nu poate nimeni să ceară dispariția lor, devenind fie ortodoxe, fie catolice. Este adevărat că în secolele XVIII-XIX a avut loc un proces de latinizare a greco-catolicilor. Dar ceea ce a fost introdus în mod ilegal în tradiția ortodoxă trebuie înlăturat. Poți fi catolic fără să fi latin, și poți fi catolic, ucrainean și ortodox în același timp. Nu există contradicție. Imaculata concepție, purgatoriu, flinioque sunt doar concepte teologice, nu țin de credință. De aceea Bisericile Greco-Catolice și cele

Ortodoxe au aceeași credință unică. În consecință, un ortodox poate primi tainele de la un preot catolic, dacă nu există o biserică ortodoxă în apropiere, și viceversa³¹.

Așadar, Biserica Greco-Catolică din Ucraina a manifestat, la nivel oficial, o atitudine pozitivă față de Documentul de la Balamand, criticând anumite aspecte dar angajându-se la punerea în practică a regulilor stabilite acolo. A înțeles situația nou creată după Conciliul II Vatican, și militează pentru înlăturarea inovațiilor latine și regăsirea identității sale răsăritene. Nu este de acord cu o înglobare în Biserica Catolică prin care să devină un simplu rit al acestei Biserici, revendicând statutul de Biserică Soră atât în relațiile cu Bisericile Ortodoxe cât și în relațiile cu Vaticanul.

La nivelul credincioșilor de rând, punerea în aplicare a Documentului de la Balamand a întâmpinat greutăți. În primul rând, deoarece dialogul ecumenic este asociat, în mintea credincioșilor, cu intrigile politicii comuniste care au dus la desființarea Bisericilor lor după al doilea Război mondial. Pe de altă parte, alții văd ecumenismul ca o intrigă a Vaticanului. Documentul de la Balamand vine tocmai în momentul când greco-catolicii, bucurându-se de libertatea interzisă decenii întregi, doreau refacerea Bisericii lor, revenirea la ceea ce le-a fost luat. Situația s-a schimbat radical între timp, de aceea este atât de greu de pus în practică Documentul de la Balamand.

Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, a protestat și respins în totalitate Documentul de la Balamand.

Prima reacție a venit din partea reprezentantului acestei Biserici la Balamand, Pr. Dr. Liviu Pandrea, care, la întoarcerea în țară, și-a exprimat acordul față de Documentul elaborat la cea de-a șaptea Adunare generală a Comisiei mixte de dialog. La Balamand a fost o atmosferă caldă de autentică dragoste creștină și o voință sinceră spre comuniune, spirit irenic și constructiv al delegației române. *„Neîndoielnic, prin lucrările de la Balamand s-a făcut un progres cert pe calea restabilirii deplinei comuniuni”*³². Acest punct de vedere nu a fost însoțit și de către ierarhii români uniți.

Însă atitudinea adoptată de către conducerea acestei Biserici a fost exprimată în Scrisoarea deschisă adresată Papei Ioan Paul al II-lea, în data 8 iulie 1993, de către

Conferința Episcopală a Mitropoliei Române Unite și semnată de episcopul de Cluj-Gherla, George Guțiu³³. Scrisoarea a avut un caracter intransigent, aspru, ultimativ, lipsită de orice analiză teologică.

Punctul 2 al Documentului de la Balamand, care respinge uniatismul ca metodă de căutare a unității, a fost interpretat ca o desființare a Bisericilor Unite cu Roma. De aceea au fost aduse o serie de argumente pentru a arăta importanța Bisericii Greco-Catolice, amenințată acum de acest dialog. Unirea de la 1700, rod al uniatismului respins, a salvat poporul român de la calvinizare, a adus unitatea națională, limba română în Biserică, a înființat școli, a salvat identitatea și conștiința națională, a adus comuniunea cu surorile latine din Occident, puterea de a rezista în fața comunismului și de a muri pentru papă. În concluzie, „Noi uniți, nu le respingem, ci le apărăm împotriva oricărei respingeri, indiferent din partea cui ar veni”³⁴.

Recomandarea din punctul 31, de a dezvolta un dialog frățesc local, a fost contestată cu toată fermitatea deoarece „căutarea unui acord între Biserica Română Unită cu Roma și Biserica Ortodoxă Română s-a dovedit a fi sterilă”. În scrisoare s-a mai vorbit despre „aspectul local al respingerii globale a catolicismului” și de „ecumenismul anticatolic al Bisericii Ortodoxe Române”, încercând în acest fel să pună răspunderea pentru eșecul dialogului exclusiv pe seama părții ortodoxe.

Punctul culminant al scrisorii a fost atins în partea finală: „Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, nu acceptă nimic din textele de la Rodos, Freising, Ariccia și Balamand și declară nule semnăturile de pe aceste texte”. În încheierea scrisorii s-a cerut papei ca „Documentul de la Balamand să fie oprit și să fie blocate orice hotărâri, până când nu veți avea întâlniri cu Episcopii Greco-Catolici din România”.

Scrisoarea episcopilor uniți români a fost un protest extrem de dur față de Balamand, fără nici o reflecție de ordin teologic și plin de acuzații la adresa Bisericii Ortodoxe. Documentul de la Balamand a fost respins în întregime, fără nici o argumentare teologică, fără o analiză a stării actuale a Bisericii Române Unite. Protestul a fost susținut cu aceleași clișee și lozinci anti-ortodoxe de natură exclusiv istorică.

Asupra conținutului scrisorii trebuie făcute câteva observații. Mai întâi, se respinge textul

de la Rodos. La Rodos nu s-a redactat, însă, nici un document oficial, nici un text de dialog, ci doar un Comunicat comun pentru mass-media, în care nu se pomenește nimic de problema uniatismului. Apoi surprinde declarația de anulare a semnăturilor de pe Document a reprezentanților Comisiei Catolice. „...Este cel puțin stupefiant să se constate încercarea unor episcopi catolici de a anula semnăturile unor cardinali. Potrivit dreptului canonic catolic, semnăturile unor cardinali nu se pot anula decât de papă sau de cardinalii înșiși. Singura semnătură pe care puteau s-o anuleze corect, din punct de vedere canonic, a fost cea a preotului unit Liviu Pandrea de la Cluj, participant la Balamand ca propriul lor delegat .... Că episcopii uniți au vrut să respingă integral Documentul de la Balamand (ceea ce au avut tot dreptul s-o facă) este clar oricărui cititor al scrisorii, dar de aici și până la a anula semnăturile de pe el, este o mare diferență”³⁵.

La această scrisoare, Vaticanul nu a reacționat imediat. Papa a avut o întâlnire cu episcopii români abia în anul 1994, 17-23 ianuarie, fără a aminti în cuvântarea ținută cu această ocazie nimic despre Documentul de la Balamand³⁶. A spus doar că dialogul este singura modalitate de a depăși problemele și dificultățile prezente. Însă dialogul local dintre Biserica Unită Română și Biserica Ortodoxă nu a început decât după câțiva ani de la Balamand, în preajma vizitei Papei Ioan Paul al II-lea în România.

Nici Comunicatul dat la întoarcerea de la Roma nu a spus nimic despre eventualele discuții cu privire la Documentul de la Balamand, precizând că a fost o vizită de lucru în care s-a discutat și despre dialogul ecumenic.

Probabil întâlnirea cu Papa Ioan Paul al II-lea și poziția Bisericii Greco-Catolice din Ucraina a temperat atitudinea ostilă față de Documentul de la Balamand a episcopilor greco-catolici români. Însă prevederile lui nu au fost puse în aplicare. Au continuat procesele în instanțe pentru recăstigare a locașurilor de cult și a fostelor proprietăți, ba chiar s-a recurs la violențe fizice pentru ocuparea unor Biserici, cum a fost cazul catedralei „Schimbarea la față” din Cluj-Napoca. Dialogul între Biserica Ortodoxă și cea Greco-Catolică din România nu a început decât în data de 28 oct. 1998, la Palatul Patriarhiei din București. El a continuat până în anul 2003 când a fost întrerupt. Paralel cu dialogul, au

continuat procesele în instanță și încercările de a implica Statul în rezolvarea problemelor patrimoniale prin înaintarea în Parlamentul României a mai multor proiecte de legi de către reprezentanți ai Bisericii Române unite.

Biserica Română Unită cu Roma și-a reafirmat protestul printr-un comunicat de presă ca reacție la pastorală de Paști a Mitropolitului Ardealului, Antonie Plămădeală, din anul 1994, în care erau prezentate concluziile Documentului de la Balamand. Totodată, l-a informat și i-au cerut papei Ioan Paul al II-lea să nu-l aprobe deși a fost semnat „*de o parte din delegații catolici, oameni de bună credință, dar nu îndeajuns de informați asupra stărilor de lucruri dintre cele două Biserici românești*”³⁷. În primul rând, Documentul a fost semnat de toți delegații, nu doar de o parte a lor. Printre delegați se afla chiar reprezentantul acestei Biserici. Apoi, afirmația că delegații catolici nu au fost bine informați nu poate fi acceptată, știută fiind amploarea crizei generate de reînființarea Bisericilor Greco-Catolice. Problema uniatismlui nu a apărut doar la Balamand, ci ea a apărut încă de la Adunarea generală de la Bari (Italia), când s-a cerut de către delegații ortodocși ca ea să constituie tema pentru următoarea întrunire a Comisiei mixte de dialog teologic. Situația Bisericilor Unite a fost discutată la Adunarea de la Freising, unde nu s-a putut întocmi un Document, ci doar o Declarație în acest sens. Aceiași temă a fost programată pentru următoarea Adunare generală, ea fiind temeinic pregătită în cadrul Subcomisiilor și a Comitetului de coordonare. Așadar, la Balamand problema uniatismlui era foarte bine cunoscută, mai ales că a pus sub semnul întrebării continuarea dialogului.

În comunicatul de presă se mai spune că „*în cadrul Bisericii Universale Catolice, Biserica Română Unită cu Roma este autonomă, exact ca și Biserica Romano-Catolică, depinzând direct de Sfântul Scaunul Apostolic, ... rămânând neatinse primatul și dreptul pontificelui roman de a interveni în fiecare caz. Așadar, nici o hotărâre a Comisiei de dialog teologic internațional nu poate interveni în viața și existența Bisericii Române Unite cu Roma, fără acordul ei canonic și aprobarea Sfântului Scaun Apostolic de la Roma*”³⁸.

Din această declarație înțelegem că Papa nu-și poate manifesta autoritatea în cadrul Bisericii Române Unite decât cu acordul ei, iar

rezultatele dialogului teologic nu au autoritate în viața ei decât în măsura în care hotărârile se pliază pe propria lor viziune despre Biserica lui Hristos. Documentul de la Balamand nu a avut nici o valoare și nici o autoritate pentru Biserica Greco-Catolică. În felul acesta, ea rămâne o instituție anacronică, fidelă teologiei de dinainte de Conciliul II Vatican, dialogul dintre ea și Biserica Ortodoxă fiind mai greu de realizat decât între Biserica Ortodoxă și Vatican.

Referindu-se la această declarație, Cardinalul Edward Idris Cassidy a considerat că reacția Bisericii Greco-Catolice din România nu a fost una negativă față de Documentul de la Balamand. Ea nu a făcut decât să reacționeze la afirmațiile din presă ale Mitropolitului Antonie Plămădeală, afirmații care ar l-ar fi făcut pe orice catolic să reacționeze astfel. „*Vor mai fi tensiuni și violențe atâta timp cât această problemă (a locașurilor de cult) nu va fi rezolvată în mod satisfăcător*”³⁹. Poziția prelatului catolic arată că uniatismlul este privit încă în mod diferit de ortodocși și catolici, iar faptele istorice nu sunt percepute la fel. De aceea, istoria văzută de un ortodox poate scandaliza pe un catolic, și invers. O istorie comună, unanim acceptată, ar constitui un pas pe calea dialogului.

„*În ciuda formulelor abrupte, chiar neîndemânatic, acordul de la Balamand este un text de calitate. A nu vedea în el decât un compromis acceptabil nu este suficient. Pentru a fi ratificat el pretinde o adevărată revoluție mintală și spirituală, fără a se amăgii cu iluzii*”⁴⁰.

Concluzii

Documentul de la Balamand are o importanță deosebită pentru relațiile dintre cele două Biserici, pentru că s-au înlăturat pozițiile divergente cu privire la uniatismlul. Partea catolică a recunoscut oficial că „*unirile*” cu Roma s-au făcut prin acțiuni prozelitiste, necreștinești, generând dezbinări și ură între creștini. Trecerea unor părți ale ortodocșilor la uniatismlul s-a făcut pe motiv că Biserica Ortodoxă este o Biserică schismatică, lipsită de mijloacele necesare mântuirii.

Dar după Vatican II, atitudinea Romei s-a schimbat, Biserica Ortodoxă fiind numită Biserică Soră. În consecință, nu se mai justifică trecerea credincioșilor de la o Biserică la alta. Bisericile Unite au fost puse într-o situație delicată, aceea de a-și fi pierdut

rostul, rațiunea de a exista. În mod clar, ele nu pot fi o punte între Apus și Răsărit, ci un obstacol, așa cum au fost considerate întotdeauna de Biserica Ortodoxă. Cauza care a dus la apariția lor a dispărut. Dispare cauza, dispare efectul. Iar regăsirea identității lor nu se poate face dintr-o dată, ci presupune un proces de durată.

Nimeni nu poate interzice dreptul acestor Biserici la existență. Dar ele există ca Biserici Catolice de rit oriental. Pentru a aplană conflictele apărute în urma reînființării Bisericilor Greco-Catolice, Comisia de la Balamand a stabilit o serie de reguli practice ce trebuie să guverneze raporturile dintre acestea și Bisericile Ortodoxe. În aceste reguli s-a insistat asupra faptului că toate problemele trebuie rezolvate pe calea dialogului, nu în instanțe civile, la nivel de Comisii mixte locale. Un alt aspect important este acela că se va ține cont de actuala configurație confesională, nu de cele din trecut, și fără a se face apel la principii juridice generale, cum ar fi *restitutio in integrum*. Repararea unei nedreptăți nu se poate face printr-o altă nedreptate. Pentru a face posibil succesul dialogului, ambele părți sunt obligate să se abțină de la orice fel de declarații sau gesturi care ar putea întreține o stare conflictuală, de dispreț reciproc.

Documentul a fost semnat de întreaga Comisie mixtă de dialog. Bisericile Catolice orientale, ca părți ale Bisericii Catolice, avându-l în fruntea ei pe Papă, s-au obligat la respectarea acestui Document și la punerea în practică a regulilor prevăzute în el. Continuarea dialogului și succesul lui sunt strâns legate de Documentul de la Balamand și de modul receptării lui de către fiecare Biserică în parte.

Reacția Bisericii Greco-Catolice din Ucraina față de Documentul de la Balamand a fost una pozitivă, de asumare a hotărârilor luate de Comisia Mixtă de dialog. Cardinalul Lubacevsky a făcut o analiză profundă a documentului din punct de vedere teologic, recunoscând că Bisericile Unite cu Roma se află într-o situație delicată din punct de vedere eclesiologic și trebuie să-și regăsească

identitatea proprie. Șeful Bisericii Unite din Ucraina i-a îndemnat pe toți credincioșii greco-catolici să se străduiască să pună în aplicare hotărârile de la Balamand.

Aceiași atitudine este manifestată de actualul șef al Bisericii Unite Ucrainene, arhiepiscopul major Lubomir Husar.

Biserica Română Unită a respins în întregime Documentul de la Balamand, protestând față de hotărârile luate acolo, deși a avut un reprezentant la lucrările Comisiei mixte de dialog. Simțindu-se abandonat, fără identitate proprie, ierarhii greco-catolici români au declarat nule semnăturile de pe acest document. A lipsit o analiză pertinentă asupra situației actuale a Bisericii Greco-Catolice din România, asupra uniatismlui în general, precum și o posibilă rezolvare a crizei. Din păcate, discursul românilor greco-catolici nu a depășit problema patrimonială și argumentele-slogan anti-ortodoxe. Dialogul local cu Biserica Ortodoxă Română, început târziu și terminat repede, nu a detensionat relațiile dintre Biserici și nu a reușit rezolvarea locașurilor de cult.

Documentul de la Balamand nu a fost acceptat de Biserica Greco-Catolică nici astăzi, continuând acțiunile în instanță pentru restituirea tuturor bunurilor pierdute în 1948 conform principiului *restitutio in integrum*, înaintarea mai multor memorii către autoritățile de stat și către organisme internaționale prin care reclamă lipsa libertății religioase în România și a nerespectării drepturilor omului.

Deși Bisericile Unite sunt mai apropiate de Biserica Ortodoxă, din care s-au desprins, dialogul dintre ele este mai dificil decât dialogul dintre ortodocși și romano-catolici. Ele nu au reușit încă să fie un mediator între catolici și ortodocși, așa cum pretind. Dimpotrivă, au înveninat relațiile bilaterale și au îngreunat dialogul teologic. Până când nu își vor accepta statutul de Biserici Catolice, sau vor reveni în comuniunea ortodoxă, Bisericile Unite cu Roma vor fi un obstacol important în calea dialogului și a apropierei dintre catolici și ortodocși.

Florin Tălmăcian

Note

1. Pr. Lect. Univ. dr. IRIMIE MARGA, *În dragoste și adevăr. Dialogul teologic oficial de la Rodos la Balamand*, editura Paralela 45, Colecția Cartea religioasă, Seria Studii teologice, 2000, p. 92.
2. Ibidem, p. 132.
3. Ibidem, p. 160.
4. Comunicat comun, în *Mitropolia Ardealului*, nr. 3, 1990, p. 74-75.
5. Ibidem, p. 74-75.
6. Ibidem, p. 74-75.
7. Pr. Prof. Dr. DUMITRU RADU, A VI-a Sesiune plenară a dialogului teologic între Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 5-6, 1990, p. 35. Redacția, *Întrunire a Comitetului de coordonare a dialogului catolico-ortodox*, în *Mitropolia Ardealului*, nr. 3, 1990, p. 74-75.
8. Pr. Prof. Dr. DUMITRU RADU, A VI-a Sesiune plenară a dialogului teologic între Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 5-6, 1990, p. 36-38. *Altarul Banatului*, nr. 5-6, 1990, p. 124-125. *Irenikon*, nr.2, 1990, p. 218-221.
9. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, *Uniatismul, metodă de unire din trecut și căutarea actuală a deplinei comuniuni. Documentul de la Balamand, text și comentariu*, în *„Revista Teologică”*, Serie nouă, anul III (75), nr. 2, aprilie-iunie, 1993, p. 97.
10. Pr. Dr. LIVIU PANDREA, *Spre atenuarea divergențelor*, în *„Viața creștină”*, an IV, nr.13 (83), iulie, 1993, p.4.
11. Pr. Lect. Univ. dr. IRIMIE MARGA, op. cit., p. 212-213.
12. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, op. cit., p. 96.
13. Ibidem, p. 97.
14. *Communiqué*, în *„Service d'information”*, nr. 83, 1993, p. 99, apud IRIMIE MARGA, op. Cit., p. 265.
15. IRIMIE MARGA, op. Cit., p. 265.
16. *Pape Jean – Paul II, Restaurer L'unité de Pierre et André*, în *„OR”*, nr. 27, 1993 (6 iulie), p. 3, apud IRIMIE MARGA, op. Cit., p. 266.
17. *Pape Jean-Paul II, Nous devons poursuivre le dialogue Theologique*, în *„DOC”*, nr. 2099, 1994, p. 701, apud IRIMIE MARGA, op. Cit., p. 267.
18. *Éditorial*, în *„Irenikon”*, t. LXXV, 2002, p. 5. Vezi și *Scrisoarea apostolică*, în *„Trei sute de ani....”*, p. 128-133.
19. Card. EDWARD IDRIS CASSIDY, *Câteva considerații asupra Documentului de la Balamand*, Roma, 1993, p. 7, (în limba română), apud IRIMIE MARGA, op. cit. p. 268.
20. Ibidem, p. 10-11, (în limba română), apud IRIMIE MARGA, op. cit. p. 269.
21. Pr. Lect. Univ. dr. IRIMIE MARGA, op. Cit., p. 269.
22. Card. EDWARD IDRIS CASSIDY, op.cit., p. 11-12, (în limba română), apud IRIMIE MARGA, op. cit. p. 269.
23. Textul este publicat în *„DOC”*, nr. 2086, 1994, p. 83-86 și în *„Una Sancta”*, nr. 1, 1994, p. 68-75. Un extras în românește a fost publicat în *„Viața creștină”*, nr. 23, 1993, p. 4. apud IRIMIE MARGA, op. Cit., p. 270-271.
24. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, op.cit., p. 96.
25. Pr. MIRCEA BASARAB, *Dialogul Catolic-Ortodox la un an după Balamand*, în *„Revista teologică”*, Serie nouă, anul IV (76), nr. 4 (octombrie - decembrie), 1994, p. 42.
26. Cardinalul Iosyp Slipyi considera că prin Codexul canonic al catolicilor orientali aceștia erau coborâți pe o treaptă inferioară față de ceilalți catolici. Arhiepiscopul melkit Elias Zoghby se plângea de latinizarea cultului și a spiritualității Bisericilor Catolice Orientale. Vezi ELIAS ZOGHBY, *Der zerrissenen Rock flicken*, Padeborn, 1984, p. 67; apud Pr. MIRCEA BASARAB, op. cit., p. 42-43.
27. BENOÎT BURGINE, *La réception de la Déclaration de Balamand*, în *„Irenikon”*, t. LXXIV, nr. 4, 2001, p. 540. Vezi și *Obiecțiunile Bisericii Unite Ucrainene*, în *„Viața creștină”*, nr. 23, 1993, p. 4.
28. Pr. MIRCEA BASARAB, op. cit., p. 42.
29. *„DOC”*, nr. 2086, 1994, p. 86, apud Pr. Lect. Dr. IRIMIE MARGA, op.cit., p. 273.
30. *Lettre pastorale du cardinal Myroslav Ivan Lubachivsky, archevêque majeur de Lviv des Ukrainiens* (25 mars 1994), DC 91 (1994), pp. 774-785, apud BENOÎT BURGINE, op. cit., p. 542.
31. LUBOMYR HUSAR, Interviu din 26 ianuarie 2004 luat de Antonie Arjakovsky, profesor la Universitatea Catolică Ucraineană, www.ugcc.com
32. Pr. Dr. LIVIU PANDREA, *Spre atenuarea divergențelor*, în *„Viața creștină”*, an IV, nr.13 (83), iulie, 1993, p. 4.
33. *Scrisoare către Înaltul Pontif, Papa Ioan-Paul II*, în *„Viața creștină”*, nr. 20, 1993, p. 1.
34. Ibidem, p. 1.
35. Pr. Lect. Univ. Dr. IRIMIE MARGA, op. cit., p. 275.
36. Cuvântarea Sfântului Părinte, în *„Viața creștină”*, nr. 3, 1994, p. 1.
37. Biroul de presă al Bisericii Române Unite, *Adevărul istoric și eclesologic*, în *„Viața creștină”*, an V, nr. 14 (108), iulie, 1994, p. 4.
38. Ibidem, p. 4.
39. Card. EDWARD CASSIDY, *Răspuns Preasfinției Sale Teofan Sinaitul*, în *„Viața creștină”*, an VI, nr. 5 (123), martie, 1995, p. 1.
40. Pr. CLAUDE MARECHAL, *Bucurii și dispute între două Biserici-surori*, traducere din limba franceză de Pr. BERNARD ȘTEF, în *„Cultura creștină”*, revistă editată de Mitropolia Română Unită cu Roma, Greco-Catolică, Blaj, serie nouă, anul II, nr. 1, 1996, p. 8

Abstract

The reception of the laws from Balamand in the Greek-Catholic churches from Romania and Ukraine

The official theological dialogue between the Orthodox Church and the Roman Catholic Church has begun in 1980. The joint orthodox-catholic dialogue commission had eight reunions so far.

The seventh General Reunion of the Joint orthodox-catholic dialogue commission took place at the University and Monastery of Balamand (Lebanon), between the 17th and 24th of June 1993, at the initiative of Patriarch Ignatius the 4th Hazim of Antiochia. The proceedings of the seventh General reunion had as result a very important official document. The project was called Unity, a method of union in the past and the present search for complete communion. The Document from Balamand lists 35 issues, being divided into three parts: Introduction, Theological Principles and Practical Rules.

The attitudes towards the Document from Balamand have been different. Some considered that it has an exquisite historical importance, others rejected it entirely. This has been the most controversial document that ever resulted of the bilateral theological dialogue. Neither the Orthodox Church, nor the Catholic one had a unitary position towards this document.

Though the United Churches are closer to the Orthodox Church, out of which they were detached, the dialogue between the two is even more difficult than the dialogue between Orthodox and Roman-Catholic churches. They did not manage yet to become a mediator between Catholics and Orthodox, as they pretend to be. On the contrary, they embittered the bilateral relationships and they made the theological dialogue become more difficult. Until the point when the Churches United with Rome accept their statute of Catholic Churches, or they return to the orthodox community, they will be an important obstacle in the dialogue and approach between the Catholic and the Orthodox Church.

